

De enkele Geneesmiddelen van elken der bovenstaande Rangen zyn dikwyls te gelyk gebeezigd geworden, onder derzelve algemeene benaamingen. Doch deeze wyze van doen houdt by ons nu gantschelyk op; en gevolglyk zyn deeze benaamingen nu uitgeschrapt, zoo wel in de *Londensche*, als in de *Edinburgsche Apotbeeken*, hoewel ze in eenige buitenlandsche nog behouden zyn.

ALGEMEENE REGELEN, OM DE ENKELE GENEESMIDDELEN TE VERGADEREN EN TE BEWAAREN.

W O R T E L S.

Jaarlyksche Wortelen moeten opgenomen worden eer ze steelen of bloemen uitschieten: tweejarige meest in den herfst van het zelfde Jaar, in welk het zaad gezaaid is: de langduurige, als de bladeren afvallen, en gevolglyk gemeenlyk in den Herfst. Als ze schoon gewasschen, van aard en stof gezuiverd en van de verrotte en verwelkte vezelen ontdaan zyn, moeten ze opgehangen worden, in eene (war-me) schaduwagtige luchtige plaats, tot dat ze genoeg gedroogd zyn. De dikker Wortels moeten overlans door, of overdwars in dunne schyfjes gesneden worden. Zodanige Wortels, die hunne kragten door het droogen verliezen, [of die vereischen dat ze versich bewaard worden, tot meer gemak van derzelve gebruik in zekere gedaanten], moeten in droog Zand begraven, en dus bewaard worden [E.].

Twee Jaargetyden zyn 'er, in welken de tweejarige en langduurige Wortels gehouden worden het fleurigste te zyn, de Herfst en de Lente; of liever de tyd, wanneer de steelen of bladeren afgevallen zyn, en die, in welken de groei wederom van nieuws staat te beginnen, of pas begonnen is; welke tyden bevonden zyn heel veel te verschillen in verschillende planten.

Het COLLEGIE van *Edinburgh* ordonneerde, in de twee eerste Uitgaven hunner *Apotbeek*, dezelve in de Lente uit te graaven, na dat de bladeren gevormd waren; in de derde Uitgave werdt de Herfst voor beeter gehouden, en deezen voet heeft men in de volgende gehouden. De Wortels zyn inder-

daad, in 't algemeen genomen, het kragtigste in de Lente: maar dewyl ze in dien tyd ook het sappigste zyn, en gevolglyk in het droogen veel rimpelen, en moeijelyk te bewaaren zyn; zoo word't het doorgaands raadzaamer geoordeeld, dezelve in den Herfst op te nemen. Nogthans is 'er geen Regel zonder uitzonderinge: want de wortel van Kalfsvoot (a), word't zelfs in 't midden van den Zomer opgenomen; zonder eenig vermoeden, dat dezelve zoo kragtig niet zyn zoude, als in andere Jaargetyden; terwyl de Engelen wortel (b), gedurende den Zomer, werkeloos is, in vergelyking van 't geene hy was in den Herfst, de Lente, of den Winter.

KRUIDEN en BLADEREN.

De Kruiden moeten vergaderd worden als de bladeren tot hunnen vollen groei gekomen zyn, eer de bloemen ontluiken; maar van sommige planten zyn de bloeiende toppen beeter. Zy moeten op dezelfde wyze, als de Wortels, gedroogd worden [E.].

Om de bladeren te vergaderen kan mogelyk even zoo mit een algemeene Regel voorgeschreeven worden, als voor de Wortels; want alhoewel de meeste kruiden zich in hunner meesten fleur vertoonen, omtrent den tyd, dat ze bloeijen, of kort te vooren; zoo zyn 'er echter zulken, in welken de geneeskragtige deelen overvloediger zyn op een ander tydftip.

Dus zyn de bladeren van Kaasjes kruid, en van Heemst of witte Maluwe, het slymigste, als zy jong zyn, en omtrent den tyd van den bloei

(a) *Radix ari.* (b) *Angelica radix.*

bloei komen ze nader aan den houtagtigen aart. Soortgelyk verschil is nog blykbaarder in de bladeren van zekere boomen en heesters: de jonge knoppen, of eerste beginselen der bladeren van den Zwarten Populierboom, hebben eenen sterken welriekenden reuk, nabykoomende aan dien van *Storax*; maar omtrent den tyd, dat de bladeren tot hunnen vollen groei gekoomen zyn, is derzelver welriekendheid vervlogen.

De meeste Kruidmengkundige Schryvers ordonneeren, de kruiden in de schaduwe te droogen; een Regel die zeer gegrond is, hoewel dezelve somtyds kwaalyk verstaan is. Want zy moeten niet buiten de *hitte* der zonne, maar buiten de sterke werking van het licht (of de stralen) der zonne geplaatst worden, door welke laatste derzelver kleuren ligtelyk zouden veranderd, of verlooren worden, veel eerder dan die der wortels. Langzaam in eene koele plaats dezelve te droogen is verre van voordeelig te zyn: want beiden, zo wel de kleur, als de kragten, worden in de grootste volkomenheid bewaard, als zy schielyk gedroogd worden, door eene hitte van gemeen vuur, die zoo groot is, als de zon geeven kan: in 't byzonder vereiffchen de sappige kruiden; dat ze door hitte gedroogd worden; dewyl ze anders gevaar loopen van zwart te worden. Welriekende kruiden, door vuur gedroogd tot dat ze vryfbaar zyn, ontdekken, in deezen droogen staat, zekerlyk zeer weinig reuk; niet om dat de welriekende stoffe vervloogen is; maar om dat ze niet wordt medegedeeld van het volkoomen drooge onderwerp aan de drooge lucht; want zoo haast als 'er een wateragtig voervogt bykomt, het zy men de plant in water laat trekken, of dat men ze voor een korten tyd aan eene vogtige luchtblootstelt; zoo zullen de welriekende deelen, door de kracht van het wateragtig vogt, 'er worden uitgetrokken, en zich zelven in hunne volkomene kracht ontdekken.

Van de nuttigheid der hitte, in het droogen van planten, hebben we een duidelyk bewys, in de behandeling van de Thee, by de *Chineefchen*: volgens het verhaal der Reizigers, worden de bladeren, zoo haast als ze vergaderd zyn, in een vertrek gebragt, dat

van eene menigte Furnuizen of kleine Ovens voorzien is, die allen overdekt zyn met eene gladde zuivere yzeren plaat: op deeze plaat worden de bladeren uitgespreid, en met de hand rollende gehouden tot dat ze aan de kanten beginnen om te krullen: dan worden ze aanstonds op tafels gevoegd, op welken iemand voortgaat met dezelve te rollen, terwyl een ander dezelve met een waaijer waait, op dat ze schielyk mogen koud worden: Deeze bewerking wordt twee of drie reizen of meermaalen herhaald, naar dat de bladeren 'er toe geschikt zyn, om in 't itaan slap te worden of niet.

BLOEMEN.

De Bloemen moeten vergaderd worden als ze maagtig open zyn, voor den middag op eenen helderen dag. Roode Roozen neemt men eer ze open zyn, en knipt 'er de witte hielen af, die men wech werpt. [E.]

De schielyke drooging, die we boven hebben aangepreezen voor de bladeren der planten, is in 't byzonder nog gevoeglyker voor de bloemen; in de meesten van welken de kleur en reuk nog veel ligter verlooren wordt, dan in de bladeren; en meer onderworpen door eene langzaame drooging verminderd te worden. Van de Bloemen, die versch in de handen des Apotheekers komen, zyn de roode Roozen de eenigsten, die in de *Londensche Apothec* droog gebeezigd worden; en omtrent dezelve wordt uitdrukkelyk belast, in alle de saamenmengfels, waar in ze droog gebruikt worden, dat ze schielyk moeten gedroogd zyn (*celeriter arefacta*). Een der voornaamste speceryen van Europeefchen groei, de Saffraan, is een gedeelte van een bloem, welk op papier, op een foorte van Eest, gedroogd wordt, met eene hitte, die genoeg is, om het te doen zweeten, alleen zorg draagende, dat het niet schroeije.

Wy mogen hier by wel aanmerken, dat de kragten der Bloemen, in verschillende planten, tot verschillende deelen der bloemen bepaald zyn. Saffraan is een byzonder voortbrengfel, dat aan 't einde van den styl of het stamperkje groeit: het werkende gedeelte van Kam-

mil-

milbloemen is de geele schyf of knoop in 't midden van de bloem; dat van Lelien, Roozen, Nagelbloemen, Violen, en veele anderen, de *Petala* of bloembladeren; terwyl de Rosmaryn weinig kragt in een van deeze deelen heeft; want de welriekendheid, die in deeze bloemen bewonderd wordt, is voornaamelyk in derzelver kelk gelegen.

ZAADEN en VRUGTEN.

De Zaadten moeten vergaderd worden, als ze ryp zyn en beginnen droog te worden, eer ze van zelfs afvallen. Insgelyks moeten de Vruchten vergaderd worden, als ze ryp zyn, ten zy 'er geordonneerd worde, dat ze anders moeten zyn [E.].

Onder de Vruchten, welker vergadering by de Apothekers in aanmerking komt, zyn 'er weinigen, die onryp gebruikt worden: de voornaamste is de Sleepruim, welker kragt, als een zagt saamentrekkend middel, grootelyks verminderd wordt, als ze ryp wordt. De vrugt van den Oranjeboom; die in onze tuinen, of Oranjerieën gekweekt wordt, wordt somtyds vergaaderd in een staat van nog grooter onrypheid, kort na dat de vrugt aan den boom gezet is, eer ze haar zuur sap gekreegen heeft: in dien tyd is het een fraai speceryagtig bitter, heel zeer gelykende naar dat van de *Curassao Oranjes*, gelyk ze genoemd worden, en welke geene anderen zyn, dan deeze zelfde vrugt, op denzelfden tyd, in een warmer luchtstreek vergaard.

De Regel om zaaden te vergaaderen is algemeener dan eenige van de anderen; dewyl alle de Zaadten der Winkels in hunne grootste volkomenheid zyn, omtrent den tyd van hunne rypheid. Als het zaaden zyn, die weinig wateragtig vogt behelzen, zoo vereiffchen ze geene andere warmte, om ze te droogen, dan die van de gemaatigde lucht in den Herfft: zulken, die vol zyn van eene uitpersbaare Olie, gelyk die, welke gemeenlyk de koude zaaden genoemd worden, moeten nooit aan eene groote hitte blootgesteld worden; want dit zoude de dufheid, aan welke zy, hoe zorgvuldig

ook bewaard, zeer onderworpen zyn, verhaaften. De Zaadten kunnen best bewaard worden in derzelver natuurlyke schillen, of bekleedsels, welken 'er alleen moeten afgescheiden worden, als men ze gebruikt; dewyl de schillen, of het bastagtig gedeelte dienen om het zaad te beschermen, dat het door de lucht niet benadeeld worde.

HOUTEN en BASTEN.

Het beste Jaarfaizoen om hout te hakken, of derzelver basten af te schillen, is in 't algemeen de winter [E.].

De eenige Houten van ons eigen gewas, die nog in de lysten der enkele geneesmiddelen van onze Apotheeken behouden zyn, zyn de Jenever- en Box, of Palmboom; het eerste wordt zelden of nooit in de winkels gehouden of in de praktyk gebeezigd; het andere wordt by de Wieldraaijers gehaald, en het is even veel op wat tyd van 't Jaar het zelve gehakt is; dewyl het ten allen tyde bekwaam genoeg is tot het eenige gebruik, waar toe het gebeezigd wordt; te weeten om eene vuurige Olie uit te leveren, door distilleeringe met een sterk vuur.

Van de Basten van ons eigen gewas heeft het COLLEGIE van *Londen* 'er geen' een behouden: in de *Edinburgsche Apothek* zyn 'er verscheiden; te weeten, die van den Esfchen boom, den Berkenboom, den Eik, den Olm, den Sleepruimboom, den wilden Sorbenboom, den zwarten Elzenboom, en den Vlierboom; welken nogthans zoo zeldzaam in de Geneeskunst gebruikt zyn, dat de tyd van derzelver grootste volmaaktheid door de ervaarenheid niet kan bepaald worden. Het is twyfelagtig, of de basten, in 't algemeen, in den Zommer en de Lente, niet meer met geneeskragten vervuld zyn, dan in den winter. Althans zyn de Basten van veele boomen, in den Zommer, zoo zeer belaaden met hars en gom, dat ze van zelfs barsten, en zich van de overtolige veelheid ontlaffen. Men zegt, dat de bast van den Eikenboom best bekwaam is voor de Leertouwers ten tyde dat het sap opreift in de Lente; en dewyl deszelfs gebruik en nuttig-

tigheid in het Leerlooijen in de zelfde faamen-trekkende hoedanigheid geleegeen is, om welke hy in de Geneeskunst gebruikt wordt; zoo schynt hy ook bekwaamt te zyn tot geneeskundige oogmerken in de Lente. Insgelyks mag men aanmerken, dat in dit laatstgenoemde Jaargetyde, de basten in 't algemeen, gevoeglykt afgeschild worden.

DIERLYKE en DELFSTOFFEN.

Dierlyke en Delfstoffen moeten gekoozen worden in derzelver volmaaktsten staat, ten zy datze anderszins voorgeschreeven worden [E.].

De Dierlyke Stoffen van de *Londensche Apotheek* zyn alleen de Duizendvoeten, en de *Ad-der*; by welken de *Edinburgsche* Slakken, Aardwormen, en Beyen voegt: Wat voore kragten deeze lichaamen ook mogen hebben; zoo worden ze toch voorondersteld best te zyn, als ze tot hunnen volkomen groei gekomen zyn.

Dewyl 'er geene onderscheidingen in het ryk der Delfstoffen zyn van derzelver rypheid of onrypheid; zoo moet de eenige regel om onze keuze te bestieren hier zyn, de zuiverheid der onderwerpen van alle bymengsel van andere lichaamen: en geene derzelve moet ooit in eenen onzuiveren staat gebruikt worden.

